

„Kicsivel több szabadság, kicsivel több hús”

...Ha nekünk lenne egy Václav Havelünk, aki valamelyik balkonról így szólna hozzánk: „*emberek, errefelé kell keresnünk a dolgok lényegét*” —, hát bizonyos, hogy felsorakozna mögé, ha nem is az egész, de legalább a fél ország... De nekünk, sajnos, nincs Václav Havelünk. Még nagyjával sem látom azt a karizmatikus személyiséget, aki azzal temette meg szavainak hitelét, hogy sohasem fogadta el (még a túlélést biztosító útlevél, vagy ösztöndíj formájában sem) a diktatúra kegyeit. S majd húsz éven át — és minden helyzetben —, mert „*nemet*” mondani. Vállalván a „*nem-mondással*” a börtönvetélkedők „*örökös ülbajnoka*” rangját is.

Nálunk, többnyire csak sarkokba szorított, meggyötört kisemberek, örökkön háborgó értelmiségiek vannak. Akik ugyan gyűlöltek az államszocializmus diktatúráját, de azért hallgatólagosan mégiscsak működtek a „*nagy szisztémát*”... Már azzal is — tisztelet a kivételnek —, hogy hallgattak... De a mostani gyűlekezetben még ott látom az egykori Sörmeistereket is —, akik önként, vagy szintén sarkokba szorítva — a „*hallgatásunkat*” szorgalmazták... (Vigyázat, én most reklámozok. Vagyis hát a *Madách Színház* sikerdarabját, *Václav Havel* Audienciájának megnezését szorgalmazom.)

A hallgatás ára

Perszè tudom: nálunk a diktatúra „*puha*” változata járta. Azaz a „*hallgatásunk ára*” —, a „*kicsit több szabadság, kicsit több hús*” (Eörsi István), ígéretében realizálódott. „*Es ez sem — semmi*” — mondanám a pesti zsargon szerint (és a tény-szerűség részizagságával), ha nem tudnám; hogy a „*kicsit több szabadság, kicsit több hús*” igazi árát mostanában kell megfizetnünk... Akár azzal is, hogy nekünk nincs Václav Havelünk... Mert most, nem csupán az elpengetett dollármilliókra gondolok. (A húszmilliárdos adósságot, ha tetszik, ha nem, könyörtelenül behajtják rajtunk.) De, hogy mikorra lép

Hétindító

ki ez a nemzet a „*langyos, szellemi pocsolóyából*” —, azt én meg nem mondhatom... Mert mindannyian beleléptünk „*szellemi pocsolóyába*” akkor, amikor a jelentéktelennek tetsző „*kis ügyekben*”, „*hallgatással*” megköttük a magunk kis kompromisszumait...

A szarvasvadász

...Ne hidd Kedves Olvasó, hogy a tisztaság, a szep-lőtlenség ártatlanságával, biztonságával szónokolok. Bevallom: én is szep-lős vagyok... Mondjak példát? Mondok... Itt van például *E. M. Corder A szarvasvadász* című kötete, amely épp most jelent meg a *Zrínyi Nyomda* és a *Magyar Film-intézet* közös kiadásában. (Mert vigyázat! Én most, a könyvet is reklámozom.)

Röviden: ez az a könyv, melyből *Michael Cimino* botrányos *A szarvasvadász* című filmje készült. S ez az a film — talán még emlékeznek rá az olvasók —, amely miatt a *Varsói Szerződés* tagországainak kulturális delegációi kivonultak a nyugat-berlini fesztiválról... (A film egyik kritikus jelenetében — éppen *Ho Si Minh* portréja alatt — a *Vietkong* katonái „*orosz ruletet*” játszanak az amerikai foglyokkal. Rádásul ezek a nyomorult ifjak — akik oly kétségbeesetten reménykednek abban, hogy a megpörgetett dobú forgópisztoló egyetlen golyója a másik halántékánál csattan —, orosz emigránsok gyermekei. Ilyen értelemben tehát a film felborította az egysíkú, bevált agresszor—áldozat szereposztást.)

Nos, én is ott voltam azon a bizonyos nyugat-berlini fesztiválon, s végighallgattam a sebtiben összehívott gyűlés szónokait; a szocialista országok delegációvezetőinek tiltakozásait. Noha már mozdult bennem a düh, hogy „*ez kérem csak egy film, minek ez a hajcihő*” —, de hallgattam. És kivonultam... Hogy miért? Ma már nem tudom pontosan felidézni. De megeshet, hogy agyamon végigfutott a félelem:

ha én most „*eljátszom a lázadót*” és maradok —, hazatértem után, az akkor még működő *Tájékoztatósi Hivatal* bevonja útlevelemet. És több évig nem utazhatom külföldre. (Mellesleg, később az engedelmesség árát is megfizettük. Éppen a nyugat-berlini fesztivállal kapcsolatban. Ugyanis valahol, valamelyik nagyfőnök megjegyezte: „*túl sokat utaznak az újságírók. Minek?*” S ettől kezdődően — vagy két, három éven át — nem engedélyezték utazásunkat a nyugat-berlini fesztiválra.)

Mindenesetre most, hogy elolvastam a hátsó-indiai dzsungelnek poklát túlélt amerikai katonák megkínzásának történetét —, újra megkísérett az akkori „*hallgatásom*” minden dühe, kínja. Még akkor is, ha *A szarvasvadász*-film szinte minden kockáját elfelejtettem. Mert *A szarvasvadász* filmváltozata aligha tartozik a felejtethetetlen alkotások kategóriájába. Legfeljebb csak arra példa, hogy a hollywoodi minta szerint készült, érzelmes, egyszerű filmből, miként csinál „*világsikerű alkotást*” a politika.

Ideát és odaát is.

Kolduskavalkád

Persze, aki hisz az igazi művészetben —, nincs szük-sége politikai pikantériára. Némiképpen módosítva Goethe szavait: aki birtokolja a művészetet —, ez a birtoklás jelenti számára „*valóságos hitet*” is. Mint például *Fellini*. (Vigyázat, eme böl-cselettel csupán *Fellini És a hajó megy* című filmjét kívánám reklámozni, melyet ezen a héten a televízióban láthatunk.)

És ha valaki a közeljövő jóslatát olvasná ki, a hátralévő kulturális ajánló utolsó passzusából —, hát téved. Ugyanis a „*kolduskavalkád, koldusrevü, koldusnyomorúság*” címszavakkal elsősorban *Brecht—Weil Koldusoperáját* szeretném részletezni, propagálni. Bár, ha arra gondolok, hogy a *Vigszínház* jövő heti premierjét *Gothár Péter* rendezi —, szinte bizonyos, hogy ebben az előadásba belerendezni tegnap, mai, holnap „*koldusnyomorúságainkat*” is.

Gantner Iлона